

Data przesłania artykułu: 12.12.2024

Data przyjęcia artykułu do druku: 20.12.2024

DOI: <https://doi.org/10.12775/AKZ.2024.007>

ILONA FLORCZAK

(Uniwersytet Łódzki)

ilona.florczak@uni.lodz.pl

ORCID ID: 0000-0001-7957-061X

WYSTAWIENNICTWO ARCHIWALNE – FORUM WYMIANY MYŚLI

Mielno, 10–11 października 2024 r.

W dniach 10–11 października 2024 r. w Mielnie odbyło się spotkanie warsztatowo-archiwalne, pt. „Wystawiennictwo archiwalne – forum wymiany myśli”. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Sekcję Edukacji Archiwalnej Stowarzyszenia Archiwistów Polskich (SEA SAP), Forum Edukatorów Archiwalnych (FEA), Katedrę Archiwistyki i Zarządzania Dokumentacją Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (KAiZD UMK) w Toruniu oraz Archiwum Państwowe w Koszalinie. Honorowy patronat nad wydarzeniem objął Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, Paweł Pietrzyk.

W spotkaniu wzięło udział blisko 50 uczestników: archiwistów, bibliotekarzy, historyków i edukatorów archiwalnych z całego kraju. Celem wydarzenia było omówienie aktualnych trendów w wystawiennictwie archiwalnym, wymiana doświadczeń reprezentowanych podczas zjazdu instytucji oraz nawiązanie współpracy pomiędzy nimi. Formuła spotkania zakładała podział na cztery sekcje o odmiennej, lecz uzupełniającej się tematyce pozwalającej spojrzeć na wystawiennictwo archiwalne z różnych perspektyw.

Obrady zostały otwarte przez przedstawicielki instytucji współorganizujących wydarzenie – dr hab. prof. UMK Marlenę Jabłońską (SEA SAP, KAiZD UMK), dr Agnieszkę Rosę (FEA, KAiZD UMK) oraz mgr Katarzynę Królczyk,

dyrektorkę Archiwum Państwowego w Koszalinie. Słowo powitalne wygłosił również zastępca burmistrza Mielna, Marcin Sobierajski. Podczas powitania przedstawiono zebrany cel i formułę spotkania oraz zaproszono uczestników do czynnego udziału w obradach.

Panel I, pt. „Przykłady (nie tylko) dobrych praktyk” został poprowadzony przez następujących prelegentów: dr Agnieszkę Rosę, mgr Zofię Jakóbczak (Biblioteka Politechniki Gdańskiej), mgr Dorotę Cywińską (kierowniczka Oddziału Popularyzacji zasobu archiwalnego Archiwum Państwowego w Koszalinie), mgr Karolinę Grobelską (Archiwum Akt Nowych) oraz dr. Huberta Mazura (FEA, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie). Podczas panelu poruszono wiele wątków związanych z organizacją wystaw archiwalnych oraz zagadnieniami towarzyszącymi temu procesowi.

Zwrócono uwagę na potrzebę określenia grona odbiorców, do którego kierowana jest wystawa, oraz umożliwienie czynnego uczestnictwa odbiorców we współtworzeniu wystawy (np. na etapie zbierania materiałów). Podkreślano możliwości, jakie dają narzędzia technologiczne oraz postulowano wykorzystanie doświadczeń i metod stosowanych przez muzea i biblioteki. Jednocześnie podkreślano, że działalność wystawiennicza jest jednym z wielu zadań realizowanych przez archiwa, a prezentowany podczas wystaw materiał jest dość jednorodny (dokumenty i źródła ikonograficzne gromadzone w archiwach).

Wspomniano o różnych rodzajach wystaw – stałych, plenerowych, wirtualnych, wskazując na różnice w ich odbiorze i możliwościach wykorzystania. Postulowano nawiązanie współpracy, szczególnie w wymiarze regionalnym, gdzie wspólne przedsięwzięcia kilku instytucji kultury (w tym archiwów, bibliotek i muzeów) mogą przełożyć się na szerszy odbiór wystawy w społeczeństwie. Rozmawiano również o możliwościach wykorzystania kopii dokumentów archiwalnych podczas warsztatów archiwalnych z młodzieżą, jak również o tym, jak istotna dla odbiorcy jest możliwość obcowania z oryginałem oraz jakie ograniczenia wiążą się z jego udostępnieniem (przepisy archiwalne, zalecenia konserwatorskie, unikalna historyczna wartość dokumentu itp.). Podkreślano potrzebę dokumentowania wystawy, jak i samego procesu jej powstawania, tak aby po ekspozycji pozostał trwały ślad. Rozwiązaniem – zdaniem prelegentów – byłaby publikacja poprzedzająca wystawę, stanowiąca pozostałość po niej (co jest częstą praktyką w przypadku ekspozycji muzealnych). Podkreślano również, że prezentowanie wystaw w plenerze może zdecydowanie wpłynąć na poszerzenie grona odbiorców. Zwrócono uwagę na ograniczo-

ny dostęp ludności do stałych wystaw archiwalnych, np. ze względu na godziny pracy archiwów, które są określone urzędowo.

W toku dyskusji na istotny element wystawy wpływający na jej popularność wyłonił się problem samego tematu wystawy. Dr Agnieszka Rosa podniosła kwestie związane z przygotowaniem obiektów do wystawy, ich opisu oraz narracji o obiekcie jako integralnej części ekspozycji. Dr hab. Marlena Jabłońska, prof. UMK, poruszyła kwestie związane z edukacyjną rolą wystaw archiwalnych oraz ich znaczeniem dla samych archiwów w realizacji zadań popularyzacji zasobu archiwalnego. Podczas dyskusji wskazywano na potrzebę określenia grupy odbiorców, dla których przygotowywane są ekspozycje. Przedstawicielki Archiwum Narodowego w Krakowie, mgr Aldona Warzecha i mgr Anna Sokół, wskazały na potrzebę szerokiego podejścia do organizacji wystaw poprzez odmienne jej formy, interaktywność i różnorodność metod wykorzystanych do prezentacji obiektów, które są dość jednorodne w archiwach.

Kolejny panel, pt. „Logistyka w organizacji wystaw”, został poświęcony planowaniu i technicznym warunkom związanym z przygotowaniem ekspozycji archiwalnych. W panelu wzięli udział przedstawiciele archiwów – dr Maciej Hubka (Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim), mgr Rafał Semołoniak (IPN, Delegatura w Koszalinie) oraz dr Ilona Florczak (Uniwersytet Łódzki). Prowadzący panel dr Tomasz Matuszak (Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim) przedstawił doświadczenia pracowników Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim związane z organizacją wystaw – od pomysłu i momentu powstania projektu, po poszczególne fazy realizacji. Dr Ilona Florczak omówiła wymagania minimalne przewidziane prawem oraz dobre praktyki związane z zapewnieniem dostępności wystaw dla osób ze szczególnymi potrzebami. Uczestnicy panelu koncentrowali się na takich zagadnieniach, jak: przygotowanie projektu, planowanie przestrzeni, montowanie i demontowanie sprzętu, transport, kwestie koordynacji działań z innymi wydarzeniami w regionie (czyli synchronizacja wystawy i współpraca z innymi instytucjami), wykorzystywane technologie, promocja wydarzenia oraz kwestie związane z finansowaniem wspomnianych przedsięwzięć. Wspomniano również o trudnościach związanych z realizacją projektu, często niezależnych od organizatorów (np. tak prozaicznych jak warunki atmosferyczne wpływające na trwałość prezentowanych obiektów).

W podsumowaniu pierwszego dnia obrad zwrócono uwagę na możliwość korzystania z doświadczeń muzealnych, dla których organizacja ekspozycji jest podstawową formą działalności. Podkreślano również konieczność

uwzględnienia potrzeb odbiorców wystaw, aby prezentowane obiekty były dostępne i przyciągające uwagę jak najszerzego grona odbiorców. Podkreślano również znaczenie organizacji wystaw archiwalnych dla realizacji edukacyjnej roli archiwów.

Drugi dzień obrad zainicjował prezes Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Andrzej Jabłoński. Kolejny panel, pt. „Nowoczesne rozwiązania w wystawiennictwie”, poprowadził dr hab. Hadrian Ciechanowski (UMK). Do udziału w nim zostali zaproszeni: mgr Anna Sokół (Archiwum Narodowe w Krakowie), mgr Aldona Warzecha (Archiwum Narodowe w Krakowie), Marek Krzykała (Archiwum Państwowe w Lublinie) oraz Adrianna Paradowska (Biuro Nowych Technologii IPN). Anna Sokół przedstawiła projekt utworzenia Centrum wiedzy o archiwach i dokumentach na ziemiach polskich wraz z centrum kompetencyjnym dla sieci archiwów państwowych w obszarze edukacji. Prelegentka opowiedziała o przygotowaniach do realizacji projektu oraz wykorzystaniu technologii służących pełnemu zaangażowaniu odbiorcy (multimedia, środki oddziałujące na zmysły, technologia VR itp.). Aldona Warzecha podkreślała konieczność określenia celu organizacji wystawy oraz grupy odbiorców, ich potrzeb oraz wykorzystania mapy trendów, czyli narzędzia analitycznego, umożliwiającego poznanie potrzeb wybranej grupy docelowej.

Adrianna Paradowska przedstawiła zalety i wady immersyjnego doświadczania historii oraz nowoczesne sposoby prezentowania obiektów na wystawie. Do pozytywów zaliczyła możliwość zaprezentowania wspomnień świadków historii oraz atrakcyjność nowoczesnych rozwiązań dla zwiedzających. Wśród wad prelegentka wyliczyła awaryjność sprzętu, problemy z ich funkcjonowaniem i naprawą oraz nieczytelność treści (np. ze względu na brak dostępności treści internetowych dla odbiorców ze szczególnymi potrzebami oraz wykluczenie technologiczne niektórych grup odbiorców).

Z kolei mgr Marek Krzykała w swej wypowiedzi skupił się na początkach wykorzystania technologii cyfrowych w tworzeniu wystaw oraz początkach wystaw plenerowych w doświadczeniach Archiwum Państwowego w Lublinie.

Ostatni panel forum, pt. „Współpraca kluczem do sukcesu”, moderowany przez dr hab. prof. UMK Marlenę Jabłońską, dotyczył współdziałania instytucji kulturalnych w organizacji wystaw. O doświadczeniach na tym polu opowiadały mgr Katarzyna Królczyk (Archiwum Państwowe w Koszalinie), mgr Monika Panter (dyrektorka Archiwum Uniwersytetu Gdańskiego), mgr Marzena Kruk (dyrektorka Archiwum IPN) oraz kierowniczka Działu Promocji Koszalińskiej Biblioteki Publicznej mgr Barbara Wysmyk. Podczas obrad odwoły-

wano się do treści przedstawionych podczas pozostałych paneli. Podkreślano konieczność podejmowania wspólnych działań różnych instytucji, szczególnie tych działających na tym samym terenie. Koordynacja działań i współpraca zapewniają wydarzeniu promocję, współdzielenie kosztów, szersze grono odbiorców oraz podnoszą atrakcyjność wydarzenia, a także zwiększają szanse na zainteresowanie lokalnych mediów (doświadczenia koszalińskie). Zwracano uwagę także na potrzebę współpracy z lokalnymi władzami samorządowymi, np. podczas obchodów ważnych dla państwa i społeczeństwa rocznic państwowych oraz wydarzeń z historii lokalnej.

Dr Agnieszka Rosa, podsumowując dwudniowe obrady forum, podziękowała zebranych za czynny udział w spotkaniu. Zwróciła uwagę na ważną rolę wystawiennictwa archiwalnego w działalności edukacyjnej archiwów oraz podkreśliła potrzebę dalszej wymiany doświadczeń pomiędzy poszczególnymi instytucjami w tej kwestii oraz wsparcia merytorycznego edukatorów archiwalnych.